

”Jokainen lapsi saa olla juuri sellainen kuin haluaa” - varhaiskasvatuksen henkilöstön käsityksiä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta

Marja Kautto

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**”Jokainen lapsi saa olla juuri sellainen kuin haluaa” -
varhaiskasvatuksen henkilöstön käsityksiä
sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta**

Marja Kautto
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2020

Marja Kautto

”Jokainen lapsi saa olla juuri sellainen kuin haluaa” - varhaiskasvatuksen henkilöstön käsityksiä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta

Vuosi 2020 Sivumäärä 44

Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada tietoa siitä, millaisia käsityksiä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Vantaan kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa, ja tutkimuskohteena oli yhteensä 13 eri päiväkodin kasvatushenkilöstö. Tutkimuskysymykset olivat: minkälaisia käsityksiä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta? Miten sukupuolisensitiivinen kasvatusta toteutuu päiväkodin toiminnassa? Miten varhaiskasvatuksen toimintaa voisi henkilöstön mielestä kehittää sukupuolisensitiivisyyden näkökulmasta?

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä avattiin sukupuoleen sekä sukupuolisensitiivisyyteen liittyviä käsitteitä, kuten sukupuolen moninaisuutta, sukupuoli-identiteettiä ja sen kehittymistä, sukupuolisensitiivistä kasvatusta, sukupuolineutraaliuden ja sukupuolisensitiivisyyden eroa, tasa-arvoista varhaiskasvatusta sekä käsitteitä sukupuolirooli, sukupuolistereotypia ja sukupuolinormi.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelmänä oli sähköinen kyselylomake, jossa oli yhteensä neljätoista kysymystä. Kysymyksistä neljä oli vastaajan taustaa koskevia kysymyksiä, ja sukupuolisensitiivisyydestä oli kymmenen avointa kysymystä. Kyselylomake oli jaettu kolmeen eri teemaan, jotka olivat ”sukupuolisensitiivisyys käsitteenä”, ”sukupuolisensitiivisen kasvatuksen toteutuminen käytännössä” sekä ”sukupuolisensitiivisen kasvatuksen kehittäminen”. Määräaikaan mennessä kyselyyn saatiin 17 vastausta, ja ne analysoitiin laadullisen tutkimuksen aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että sukupuolisensitiivisyys on käsitteenä tuttu kaikille tutkimuskohteena olleille päiväkotien kasvattajille, vaikka vain osa oli saanut siitä tietoa koulutuksen tai ammatillisten opintojen kautta. Vastajat määrittelivät sukupuolisensitiivisyyden sekä sukupuolisensitiivisen kasvatuksen hyvin monella eri tavalla, mutta vastauksista kävi ilmi vastaajien sisäistäneen käsitteen keskeisen merkityksen. Päiväkodin toiminnassa sukupuolisensitiivisyys toteutuu vastaajien mukaan pääsääntöisesti hyvin, ja monissa vastauksissa korostettiin lasten osallisuutta, sekä heidän omien valintojensa merkityksellisuutta. Varhaiskasvatuksen henkilöstö kehittäisi toimintaa sukupuolisensitiivisemmäksi lisäämällä tietoa asiasta, kouluttautumalla sekä käsittelemällä asiaa päiväkodin kasvatushenkilöstön välisissä keskusteluissa.

Asiasanat: sukupuoli, sukupuolisensitiivisyys, tasa-arvo, varhaiskasvatusta

Marja Kautto

”Every child can be exactly what they want” - Perceptions of early childhood education staff about gender-sensitive education

Year

2020

Pages

44

The aim of the thesis was to gain information about the perceptions of early childhood education staff about gender-sensitive education. The thesis was carried out in co-operation with the City of Vantaa 's early childhood education, and the target group was a total of 13 different kindergarten educators. The research questions were: What kind of perceptions do early childhood education staff have about gender-sensitive education? How is gender-sensitive education implemented in kindergarten activities? In the opinion of the staff, how could the activities of early childhood education be developed from the perspective of gender sensitivity?

In the theoretical framework of the thesis the concepts of sex, gender, diversity and gender identity and its development were discussed. The theoretical framework also addressed themes related to gender sensitivity, such as gender-sensitive education, the difference between gender neutrality and gender sensitivity, as well as the concepts of gender role, gender stereotype, and gender norm. Equal early childhood education was addressed as the last part of the theoretical framework.

The thesis was carried out as a qualitative research. The research method was an electronic questionnaire with a total of fourteen questions. Four of the questions were about the respondent's background, and there were ten open-ended questions about gender sensitivity. The questionnaire was divided into three different themes, which were “gender sensitivity as a concept”, “implementation of gender-sensitive education in practice” and “development of gender-sensitive education”. By the deadline, 17 responses to the questionnaire were received and analyzed according to the inductive content analysis of the qualitative study.

The findings of the study showed that the concept of gender sensitivity is familiar to all the kindergarten educators who were the target group of the study, even though only some of the educators had been informed about it through education or vocational studies. The respondents defined gender sensitivity as well as gender-sensitive education in a wide variety of ways, but the responses revealed the central importance of the concept that the respondents had internalized. According to the respondents, gender sensitivity is generally well implemented in the operations of the kindergarten, and many of the responses emphasized the involvement of children, as well as the relevance of their own choices. Early childhood education staff would develop activities to be more gender-sensitive by increasing the knowledge of the issue, by further training and addressing the issue in discussions between kindergartens education staff.

Keywords: gender, gender sensitivity, equality, early childhood education

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Aiemmat tutkimukset sukupuolisensitiivisyydestä.....	7
3	Sukupuoleen liittyviä käsitteitä	8
3.1	Sukupuoli ja sukupuoli-identiteetti.....	8
3.2	Sukupuolisensitiivisyys.....	9
3.3	Tasa-arvoinen varhaiskasvatus	10
4	Tutkimuksen toteutus	11
4.1	Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys	11
4.2	Tutkimusmenetelmä	12
4.3	Aineiston keruu.....	12
4.4	Aineiston analysointi.....	14
5	Tulokset	16
5.1	Vastaaajien taustatiedot	16
5.2	Sukupuolisensitiivisen toiminnan arvot ja lähtökohdat	16
5.2.1	Arvot ja hyveet, jotka ohjaavat toimintaa.....	16
5.2.2	Lapsen vapaus ja oikeus valita itse kiinnostuksen kohteensa	17
5.2.3	Yksilöllisyys ja sukupuolen ilmaisun moninaisuus	17
5.2.4	Samankaltaisuuden korostaminen.....	18
5.2.5	Sukupuolen merkitys ja merkityksellisyys.....	19
5.3	Kasvattajan sukupuolisensitiivinen toiminta	20
5.3.1	Monipuoliset leikit ja toiminnot kaikille lapsille	20
5.3.2	Kasvattajan omien arvojen ja asenteiden reflektointi.....	21
5.3.3	Lasten kasvattaminen tasa-arvoiseen ja sukupuolisensitiiviseen arvomaailmaan ja toimijuuteen.....	22
5.3.4	Toiminnan kehittäminen sekä arvojen ja asenteiden muokkaaminen	23
5.4	Esteet sukupuolisensitiivisyyden toteutumiselle.....	24
6	Pohdinta	27
6.1	Johtopäätökset ja kehittämissuhteet	27
6.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	29
	Taulukot	33
	Liitteet	34

1 Johdanto

Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolisensitiivinen kasvatusta ovat viime vuosien aikana tulleet kehittämiskohteiksi varhaiskasvatuksessa, ja niihin liittyy myös Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Naisasialiitto Unionin yhteinen Tasa-arvoinen varhaiskasvatusta -hanke. Opetushallituksen vuonna 2018 julkaisemassa Varhaiskasvatustussuunnitelman perusteissa mainitaan yhtenä arvoperustan osana yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja osallisuus, ja toimintakulttuurin kehittämisessä ja sitä ohjaavissa periaatteissa mainitaan, että ”varhaiskasvatusta on sukupuolisensitiivistä” (Opetushallitus 2018, 21, 30). Varhaiskasvatustalain (540/2018) mukaan varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet määrittävät, millaista varhaiskasvatusta tulee olla.

Valitsin opinnäytetyön aiheen omien mielenkiinnon kohteiden sekä aiheen ajankohtaisuuden perusteella. Olin jo aiemmin tutustunut Tasa-arvoinen varhaiskasvatusta -hankkeeseen, ja sen pohjalta aloin suunnitella, että voisin tehdä opinnäytetyön, jonka aiheena on sukupuolisensitiivinen kasvatusta ja sukupuolten tasa-arvo päiväkodissa. Tutkimussuunnitelman teon aikana tutkimuksen kohteeksi tarkentui sukupuolisensitiivinen kasvatusta, ja se, minkälaisia käsityksiä varhaiskasvatusta henkilöstöllä siitä on.

Opinnäytetyön tarkoitus oli saada tietoa siitä, millaisia käsityksiä ja asenteita sekä millaista tietoa päiväkotien kasvatukseen osallistuvalla henkilöstöllä on sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta, ja miten heidän mielestään sukupuolisensitiivinen kasvatustapa toteutuu päiväkodin toiminnassa. Tarkoitus on myös selvittää kasvatusthenkilöstön ajatuksia siitä, kuinka päiväkodin käytäntöjä sekä kasvattajien toimintatapoja voisi kehittää niin, että sukupuolisensitiivisyys toteutuisi kasvatuksessa paremmin. Näihin tutkimusongelmiin hankittiin vastauksia avoimia kysymyksiä sisältäneen kyselylomakkeen avulla.

Työelämän yhteistyökumppanina opinnäytetyössäni on Vantaan kaupungin varhaiskasvatusta, ja sen yhteensä 13 päiväkotia eri puolilta Vantaata. Päiväkodit sijoittuivat Aviapoliksen, Hakunilan, Koivukylän, Korson, Myyrmäen sekä Tikkurilan alueille. Näen tutkimuksen kannalta positiivisena sen, että päiväkodit sijoittuivat laajasti ympäri Vantaata, sillä ne sijaitsivat hyvin erityyppisillä alueilla, ja osa päiväkodeista oli ollut pitkään toiminnassa, osa taas oli uudempia. Vantaan varhaiskasvatustella on käynnissä useita kehittämishankkeita, minkä vuoksi sain siitä kuvan kehittämismyönteisenä organisaationa. Tämä vaikutti myös siihen, että valitsin Vantaan varhaiskasvatusta opinnäytetyön yhteistyökumppaniksi.

2 Aiemmat tutkimukset sukupuolisensitiivisyydestä

Sukupuolisensitiivisyydestä varhaiskasvatuksessa on viime vuosina tehty joitakin opinnäytetöitä, ja niistä monessa on tutkittu varhaiskasvattajien näkemyksiä ja kokemuksia laadullisessa tutkimuksessa. Kinnunen ja Reijonen (2016) toteuttivat laadullisen tutkimuksen, jossa he tutkivat Liperin kunnan varhaiskasvattajien kokemuksia ja näkemyksiä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta ja sen toteutumisesta. Myös Wasenius (2018) tutki Pirkanmaalla sijaitsevan kunnan päiväkodin varhaiskasvattajien kokemuksia ja näkemyksiä sukupuolisensitiivisyydestä ja sen toteutumisesta päiväkodissa, kun taas Lundström (2016) tarkasteli helsinkiläisten päiväkotien työntekijöiden kokemuksia ja käsityksiä sukupuolisensitiivisestä varhaiskasvatuksesta. Lundströmin tutkimus toteutettiin yhteistyössä Naisasialiitto Unionin kanssa osana Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa - tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -hanketta.

Summanen (2015) kartoitti opinnäytetyönsä tutkimuksessa Kouvolan varhaiskasvatusyksikön kasvattajien työtä sukupuolisensitiivisen kasvatuksen näkökulmasta. Mäki-Mantila ja Tiisjärvi (2017) sekä Kurunsaari (2014) tutkivat opinnäytetyössään varhaiskasvattajien asenteita ja näkemyksiä sukupuolisensitiivisyydestä ja tasa-arvokasvatuksesta Seinäjoen kaupungin päiväkodeissa. Sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta ja omaehtoisesta leikistä helsinkiläisessä päiväkodissa ovat tehneet opinnäytetyön Hannonen ja Kauppila (2016), ja he toteuttivat opinnäytetyön yhteistyössä Naisasialiitto Unionin Tasa-arvoinen varhaiskasvatus - sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa -hankkeen kanssa.

Hynönen ja Väyrynen (2019) tutkivat opinnäytetyössään lasten tuottamaa sukupuolittavaa puhetta ja vuorovaikutusta lasten ja aikuisten välillä helsinkiläisessä päiväkodissa, ja Kuusinen ja Niemi (2018) puolestaan tarkastelivat vaasalaisessa päiväkodissa varhaiskasvattajien toimintatapoja erilaisissa sukupuolisensitiivisyyttä edellyttävissä tilanteissa. Myös Fahler ja Mannila (2016) toteuttivat tutkimuksensa Vaasan kaupungin päiväkodeissa, ja he tarkastelivat sukupuolisensitiivisen kasvatuksen toteutumista sekä kartoittivat kasvattajien tietämystä aiheesta. Väyrynen (2016) selvitti opinnäytetyössään, miten kunnallisen päiväkodin kasvattajat määrittelevät tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen ja sukupuolisensitiivisyyden, sekä miten ne näkyvät arjessa kasvattajien työtavoissa. Karim ja Orajärvi (2015) selvittivät opinnäytetyönsä tutkimuksessa, miten sukupuolisensitiivinen kasvatustapa ja sukupuolten välinen tasa-arvo näkyvät kasvattajan tavassa kohdata lapsi varhaiskasvatuksessa.

Sukupuolisensitiivisyyttä ja sukupuolisensitiivistä kasvatusta on siis tutkittu monissa erilaisissa opinnäytetöissä ja monella eri tavalla. Suuri osa tutkimuksista on laadullisia tutkimuksia, mutta osassa oli yhdistetty laadullisen ja määrällisen tutkimuksen metodeja. Tutkimusmenetelminä opinnäytetöissä oli käytetty erilaisia kyselylomakkeita, havainnointia ja

haastattelua sekä näiden yhdistelmiä. Tutkimuksen kohteena olleet päiväkodit sijoittuivat eri puolille Suomea, mutta löytänyt yhtään opinnäytetyötä, jossa tutkimuskohteena olisi ollut Vantaan kaupungin päiväkotien henkilöstö ja heidän näkemyksensä sukupuolisensitiivisyydestä. Sähköinen kyselylomake tutkimusmenetelmänä oli myös melko vähän käytetty, ja vaikka monessa opinnäytetyössä tutkittiin kasvattajien näkemyksiä ja kokemuksia sekä heidän toimintatapojaan, tutkimukset oli toteutettu eri tavoin ja haastattelujen sekä kyselylomakkeiden kysymykset olivat erilaisia.

3 Sukupuoleen liittyviä käsitteitä

3.1 Sukupuoli ja sukupuoli-identiteetti

Vallalla olevan binäärisen eli kaksijakoisen sukupuolikäsityksen mukaan sukupuolia on kaksi: mies ja nainen. Kaikki ihmiset eivät kuitenkaan mahdu perinteisiin sukupuolten kategorioihin, joten kaikkia lapsia ei voi määritellä yksiselitteisesti tytöiksi tai pojiksi. Sukupuolten moninaisuus ilmenee monella tavalla niin lapsissa kuin aikuisissakin. Se on ilmiö, jota ei voi jakaa kahteen vastakkaiseen ja toisistaan erotettavaan sukupuoleen, vaan se ilmenee moninaisemmilla tavoilla. Sukupuoli koostuu erilaisista kehityksellisistä, geneettisistä, hormonaalisista, psykologisista, fysiologisista, kulttuurisista ja sosiaalisista ominaisuuksista, ja se on eräänlainen jatkumo kahden ääripään sijaan. (Naisasialiitto Unioni 2020.)

Ihminen voi olla samanaikaisesti sekä mies että nainen, jotain siltä väliltä, tai ei kumpaakaan. On myös muunsukupuolisia sekä ihmisiä, joilla ei ole selvää sukupuolta lainkaan. Monissa ihmisissä sukupuolten moninaisuus herättää pelkoa ja hämmennystä, mikä voi johtaa siihen, että epätyypillisellä tavalla sukupuoltaan ilmaisevaa kiusataan. Sukupuolen ilmaisu on kunkin ihmisen yksilöllinen tapa käyttäytyä ja toimia, ja sillä ihminen ilmaisee itselleen sekä muille, mihin sukupuoleen hän kuuluu. Jos ihminen ilmaisee itseään sellaisella tavalla, joka monesti on totuttu liittämään toiselle sukupuolelle ominaiseksi, tarkoittaa se, että ihminen ilmaisee sukupuoltaan epätyypillisesti. (Naisasialiitto Unioni 2020.)

Lapsi kokee usein sukupuoliristiriitaa silloin, mikäli hän kokee olevansa eri sukupuolta kuin se, joka on hänelle syntymässä määritelty. Lapsi voi toisinaan tuoda itse esille sen, että hän ei ole sitä sukupuolta, joksi hänet on määritelty syntymässä, ja hän saattaa toivoa, että hänen kehonsa muuttuisi vastaamaan omaa kokemustaan sukupuolestaan. Sukupuoliristiriidan kokeminen voi olla lapsen elämässä ohimenevä vaihe, tai siitä voi muodostua pysyvä osa hänen identiteettiään. Transsukupuolisuudeksi kutsutaan sukupuoliristiriidan äärimuotoa. (Naisasialiitto Unioni 2020; Huuska & Karvinen 2012, 35.)

Lapsen sukupuoli-identiteetti kehittyy yleensä 2-4 vuoden iässä, jolloin suuri osa lapsista alkaa tuntea itsensä joko tytöksi tai pojaksi. Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan sisäistä

tunnetta siitä, mikä ihmisen sukupuoli on, vai tunteeo ihminen kuuluvansa kumpaankaan sukupuoleen. Sukupuoli-identiteettivariaatio on nimitys muille kokemuksille sukupuolesta sekä sille, että ihminen kokee olevansa toista sukupuolta kuin sitä, joka on hänelle syntymässä määritelty. (Huuska & Karvinen 2012, 35.)

Sukupuoleen kasvaminen ja kehittyminen tapahtuu lapsilla monien erilaisten kehityspolkujen kautta, ja geenit ja ympäristö määrittelevät sen kulun. Kehityskulku ei ole välttämättä suoraviivaista ja etukäteen määrättyä, ja lapsi voi omilla tulkinnoillaan ja reaktioillaan vaikuttaa itse aktiivisesti omaan kehitykseensä. Sukupuoli on yleensä ensimmäisiä sosiaalisia kategorioita, jonka lapsi oppii, ja lapsuuden aikana hän opettelee kulttuuriin liittyviä sukupuolikäsityksiä ja rakentaa käsitystä itsestään. Pienen lapsen johtopäätökset sukupuolesta eivät välttämättä vastaa aikuisten käsityksiä. Kasvaessaan lapsi alkaa kuitenkin vähitellen sisäistää erilaisia kulttuurisia ja yleisesti hyväksytyjä käsityksiä sukupuolesta. (Huuska 2011, 224-225.)

3.2 Sukupuolisensitiivisyys

Sukupuolisensitiivisyyden käsite on verrattain uusi, ja se sekoitetaan usein sukupuolineutraaliuteen. Sukupuolineutraalius merkitsee sitä, että sukupuolta ei oteta ollenkaan huomioon, eikä sen merkitystä huomioida kasvatuksessa. Sukupuolineutraalius siis pyrkii hälventämään sukupuolten väliset erot, ja se jättää huomioimatta myös lasten väliset erot, jolloin lapsen yksilölliset tarpeet jäävät helposti myös huomiotta. Sukupuolineutraalius ei siis johda tasa-arvoiseen toimintaan. (Naisasialiitto Unioni 2020.)

Sukupuolisensitiivistä kasvatusta kutsutaan toisinaan myös tasa-arvokasvatukseksi tai sukupuolitietoiseksi kasvatukseksi. Sukupuolisensitiivisyys kasvatuksessa merkitsee sitä, että lapsi kohdataan ilman sukupuoleen liittyviä oletuksia, ja omana yksilöllisenä persoonanaan. Sukupuolisensitiivisyydessä tarkastellaan kriittisesti sukupuoliin liittyviä oletuksia ja asenteita, ja niitä pyritään tunnistamaan ja purkamaan. Jo sana ”sukupuolisensitiivisyys” kertoo sananmukaisesti siitä, että se on herkkyyttä ihmisen sukupuolen moninaisuudelle, minkä lisäksi se korostaa tietoisuutta sukupuolen merkityksestä. (Naisasialiitto Unioni 2020.)

Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen tavoite on, että lapsi saa monenlaisia ihmisenä toimimisen ja olemisen malleja, eikä hänen mahdollisuuksiaan rajoiteta ennalta hänen sukupuolensa mukaan. Lapsi ei ole vain hänelle syntymässä määritellyn sukupuolen edustaja, vaan hänen persoonansa merkitsee aina enemmän. (Naisasialiitto Unioni 2020.) Sukupuolisensitiivinen kasvattaja osaa havaita ja tunnistaa omia ja toisten kasvattajien sukupuolittuneita käytäntöjä (Ylitapio-Mäntylä 2012, 26).

Sukupuolisensitiivisyydessä tunnistetaan ja kyseenalaistetaan eri sukupuoliin kulttuurisesti ja sosiaalisesti liitettyjä yleistyksiä, oletuksia, käsityksiä ja ennakkoluuloja. Niitä esiintyy usein

ihmisten puheissa sekä arkisessa toiminnassa. Sukupuoliroolit ovat sekä historiallisia että ajassa muuttuvia ja muutettavia asioita, ja stereotyyppisillä sukupuolikäsityksillä on vaikutuksensa sekä yksilötasolla että yhteiskunnan rakennetasolla. (Naisialiitto Unioni 2020.) Sukupuolisensitiivisellä toimijalla on taitoa tarkastella sukupuolta sosiaalisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta, eikä hän määrittele sukupuolta vain biologisena tosiseikkana (Ylitapio-Mäntylä 2012, 26.) Syrjäläisen ja Kujalan mukaan (2010) sukupuolisensitiivinen kasvattaja tiedostaa omia olettamuksiaan ja uskomuksiaan, ja kykenee arvioimaan tulkintojaan sukupuoliin liittyen. Hänellä on myös tietoa tasa-arvolainsäädännöstä, sukupuolijärjestelmästä ja sukupuolen sosiaalisesta ja kulttuurisesta luonteesta. Sukupuoli-identiteetin rakentumisen havainnoiminen, epätasa-arvoisen kohtelun ja rakenteiden havaitseminen ja eri sukupuolten tarpeiden ja viestintätapojen erilaisuuden tunnistaminen ovat myös taitoja, joita sukupuolisensitiivisellä kasvattajalla tulisi olla (Syrjäläinen & Kujala 2010, 31).

3.3 Tasa-arvoinen varhaiskasvatus

Sukupuolten tasa-arvo merkitsee sitä, että kaikilla on samat mahdollisuudet, oikeudet ja velvollisuudet riippumatta sukupuolesta ja sen ilmaisusta (Naisialiitto Unioni 2020). Tasa-arvoisen toiminnan periaate on kirjattu myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, jossa todetaan, että varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on edistää sukupuolten tasa-arvoa (Opetushallitus 2018, 16). Myös Varhaiskasvatussuunnitelman arvoperustassa mainitaan tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja moninaisuus, ja sen mukaan lapsen tulisi saada tehdä valintoja ja kehittää taitojaan mm. sukupuolesta riippumatta (mt, 21).

Myös varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavista periaatteissa on mainittu yhdessä osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen tarkempana määrittelynä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että varhaiskasvatuksen tulee olla sukupuolisensitiivistä, ja lapsia ohjataan tekemään valintoja ja toimimaan ”ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia.” Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on tunnistaa eriarvoistavia piirteitä lasten keskinäisissä kohtaamisissa, ja puuttua niihin johdonmukaisesti ja hienotunteisesti. (Opetushallitus 2018, 30.)

Ylitapio-Mäntylä (2012, 26) toteaa, että Valtioneuvoston selonteko -julkaisun mukaan varhaiskasvatuksessa tulisi kehittää menetelmiä sekä toiminta- ja opetussuunnitelmia niin, että eri sukupuoliin liittyvä stereotyyppinen ajattelu vähenisi. Tasa-arvon periaatteet on kirjattu niin yhdenvertaisuuslakiin kuin lakiin miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta, joissa veloitetaan sekä viranomaiset, työnantajat että koulutuksen antajat edistämään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Tasa-arvolaisissa mainitaan vielä tarkemmin, että ”viranomaisten, koulutuksen järjestäjien ja muiden koulutusta tai opetusta järjestävien

yhteisöjen sekä työnantajien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti.” (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986; Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.)

Ei silti ole itsestään selvää, että tasa-arvo toteutuu päiväkodin arjessa. Vaikka varhaiskasvatusta ohjaavat opetus- ja toimintasuunnitelmat sisältävät tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakeihin kirjatut periaatteet, kasvattajat monesti silti huomioivat eri sukupuolet eri tavoin päiväkodin arjen toiminnassa. Arjen käytäntöjä ja erilaisia toimintoja tulisi tarkastella uudenaikaisista näkökulmista, ja tulisi kyseenalaistaa totuttuja toimintatapoja ja havainnoida sukupuolittuneita käytäntöjä. (Ylitapio-Mäntylä 2012.) Tainio, Palmu ja Ikkävalko (2010, 15) muistuttavat, että on tärkeää tiedostaa omat sukupuoliin liittyvät näkemyksensä, sillä usein ihmisellä on tiedostamattomia asenteita ja arvostuksia, joita hän liittyy huomaamattaan jompaankumpaan sukupuoleen. Tämä taas estää havaitsemasta toisen ihmisen yksilöllisiä ominaisuuksia ja yrityksiä toimia sukupuoliroolien vastaisesti, ja toisen ihmisen toimintaa tulkitaan kaavamaisesti. Toisinaan kasvattaja saattaa omilla puheillaan ja toiminnallaan vahvistaa sukupuolirajoja ja sukupuolinormeja sen sijaan, että pyrkisi kyseenalaistamaan niitä ja muistamaan jokaisen yksilölliset taipumukset ja ominaisuudet. (mt, 15.)

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, millaisia käsityksiä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta. Tarkoituksena oli lisäksi saada tietoa siitä, miten henkilöstön mielestä sukupuolisensitiivinen kasvatustapa toteutuu käytännössä. Tutkimuksen tarkoituksena oli myös selvittää kasvatushenkilöstön ajatuksia siitä, kuinka päiväkodin käytäntöjä sekä kasvattajien toimintatapoja voisi kehittää niin, että sukupuolisensitiivisyys toteutuisi kasvatuksessa paremmin.

Tutkimuksessa kartoitettiin myös sitä, miten varhaiskasvatuksen henkilöstö ymmärtää sukupuolisensitiivisen kasvatuksen sekä sukupuolineutraalin kasvatuksen eroavaisuudet.

Alun perin opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä oli yksi, mutta lopullisia tutkimuskysymyksiä muodostui lopulta kolme:

1. Minkälaisia käsityksiä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta?
2. Miten sukupuolisensitiivinen kasvatus toteutuu päiväkodin toiminnassa?
3. Miten varhaiskasvatuksen toimintaa voisi henkilöstön mielestä kehittää sukupuolisensitiivisyyden näkökulmasta?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössäni oli sähköinen kysely. Kyselyn etuna on se, että sen avulla voi kerätä laajemman tutkimusaineiston kuin muilla menetelmillä. Tällä tavoin myös tutkimuksen aikataulu on helpompaa arvioida, ja aineiston saa nopeasti tallennettuun muotoon ja analysoitavaksi. (Hirsjärvi ym. 2013, 195.)

Kyselylomakkeessa oli pääasiassa avoimia kysymyksiä, sillä tarkoituksena on saada vastauksia kysymyksiin ”mitä”, ”miten” ja ”millainen”. Kyselylomakkeessa oli lisäksi neljä taustakysymystä, joissa kysyttiin vastaajan ammattinimikettä, työskentelyvuosien määrää varhaiskasvatuksessa sekä sitä, oliko sukupuolisensitiivisyys entuudestaan tuttu käsite vastaajalle, ja oliko hän saanut tietoa sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta opintojen tai muun ammatillisen koulutuksen kautta.

Tutkimukseni oli laadullinen, ja analysoin vastausten sisältöä enkä määrää. Tuomi ja Sarajärvi (2018) toteavatkin, että lomakkeen kysymysten tulee olla tutkimusongelman ja tarkoituksen kannalta merkityksellisiä, ja ne tulee perustella tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen mukaisesti.

Avointen kysymysten hyvä puoli on se, että niiden avulla vastaaja saa mahdollisuuden ilmaista itseään omin sanoin ja sanoa sen, mitä todella aiheesta ajattelee. Avoimet kysymykset myös paljastavat sen, mikä on vastaajan todellinen tietämys aiheesta, ja mitä vastaaja pitää olennaisena, tärkeänä ja mainitsemisen arvoisena asiana. Avoin kysymys ei paljasta tai ehdota oikeita vastauksia, eikä rajoita vastausvaihtoehtoja. (Hirsjärvi ym. 2013, 201.)

4.3 Aineiston keruu

Aineiston hankkimisen prosessi alkoi jo vuoden 2019 talvella, jolloin lähetin sähköpostiviestin Vantaan varhaiskasvatuksen kehittämispäällikölle, ja tiedustelin mahdollisuutta tehdä opinnäytetyö Vantaan varhaiskasvatukseen. Ehdotin samalla myös mahdollisia aiheita, joista toinen oli sukupuolisensitiivinen kasvatusta, ja varhaiskasvatuksen henkilöstön käsitykset siitä. Vantaan varhaiskasvatuksen kehittämispäällikkö piti aihetta hyvänä, ja kehotti olemaan yhteydessä suoraan Vantaan kaupungin päiväkotien johtajiin, joilta voisi tiedustella, olisiko heillä kiinnostusta osallistua tutkimukseen.

Lähetin aluksi sähköpostia vain yhden varhaiskasvatusalueen päiväkoteihin, mutta sain vastauksia niukasti. Tämän jälkeen päätin laajentaa mahdollista tutkimusjoukkoa, ja lähetin viestin kaikille lopuille Vantaan päiväkotien johtajille tiedustellakseni heidän henkilöstönsä mahdollisuutta osallistua tutkimukseen. Tällä kertaa sainkin vastauksia tarpeeksi, jotta tutkimustuloksiakin olisi riittävästi. Vaikka Tuomen ja Sarajärven (2018,98) mukaan opinnäytetyössä aineiston koko ei ole erityisen merkittävä kriteeri, siihen on hyvä kiinnittää

huomiota. Laadullisen tutkimuksen tarkoitus ei kuitenkaan ole pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin, toisin kuin määrällisessä tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Myös Vilkan (2015, 150) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineiston laatu on sen kokoa tärkeämpi tekijä.

Pidin itse tärkeänä saada kokoon mielekkään määrän vastauksia kyselyyni, ja muiden kokemuksista olin oppinut, että usein sähköisiin kyselyihin saattaa tulla vastauksia odotettua niukemmin. Lopulta sain opinnäytetyöni yhteistyökumppaniksi yhteensä 13 Vantaan kaupungin päiväkotia, jotka sijoittuvat eri puolille Vantaata. Tutkimuksen kannalta pidin positiivisena sitä, että tutkimusaineisto koostui monen eri päiväkodin henkilöstöstä, sillä näin sain monipuolisemman kokonaiskuvan siitä, miten tutkimukseni aihe, eli sukupuolisensitiivinen kasvatusta ymmärretään, ja miten se toteutuu. Laadullisessa tutkimuksessa olennaista on, että tiedonantajina olevat henkilöt tietävät tutkittavasta aiheesta tarpeeksi paljon, tai heillä on siitä kokemusta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98).

Sovittuani yhteistyöstä päiväkotien kanssa tein Vantaan varhaiskasvatukselle tutkimuslupahakemuksen. Sain myöntävän päätöksen tutkimuslupahakemukseeni varsin pian, minkä jälkeen viimeistelin sähköisen kyselylomakkeen, jonka tein Laurea ammattikorkeakoulun tarjoamalla E-lomake -ohjelmalla. Olin tehnyt ensimmäisen version kyselylomakkeesta jo keväällä, mutta päädyin tekemään koko kyselylomakkeen uusiksi syvennyttyäni tarkemmin tutkimuksen aiheeseen ja tutkimuksen tekoon. Kyselylomakkeen laatiminen olikin lopulta pidempi prosessi kuin olin alun perin ajatellut, ja siihen osaltaan vaikutti itse E-lomake -ohjelmaan perehtymiseen käytetty aika.

Laadullisen tutkimuksen tekemisessä tutkimuksen kysymysten laatimiseen tulee kiinnittää huomiota. Kysymysten järjestyksellä ja esittämistavalla on merkitystä, samoin kyselyssä käytetyillä sanoilla. Epätarkasti laaditut kysymykset ja epämääräiset sanavalinnat voivat johtaa väärään kysymyksen tulkintaan (Vilka 2015, 127). Laadullisen tutkimuksen ollessa kyseessä, kyselylomakkeessa olevat kysymykset olivat pääosin avoimia, ja ainoastaan taustakysymyksissä oli kaksi suljettua kysymystä, joihin vastausvaihtoehdot olivat ”kyllä” tai ”ei”. Jokainen laatimistani avoimesta kysymyksestä alkoi siis kysymyssanalla: ”miten”, ”millä tavoin”, ”mitä”, ”milloin”, ”millainen” jne. Myös Vilkan (2015, 128) mukaan näillä kysymyksillä päästään tarkemmin kartoittamaan tutkittavan käsityksiä ja kokemuksia.

Kiinnitin kyselylomaketta laatiessani myös huomiota kysymysten järjestykseen sekä jaotteluun. Päädyin asettamaan sukupuolisensitiivisyyttä käsitteenä käsittelevät kysymykset ensimmäiseksi, tämän jälkeen tulivat kysymykset, joissa selvitettiin sukupuolisensitiivisen kasvatusta toteutumista käytännössä, ja viimeisenä olivat kysymykset toiminnan kehittämisestä sukupuolisensitiivisen kasvatusta näkökulmasta. Kyselylomake oli täten neliosainen, kun mukaan lasketaan ihan ensimmäisenä olleet taustakysymykset.

Saatuani kyselylomakkeen valmiiksi testasin sen toimivuuden, ja kyselylomake varmistuikin heti toimivaksi. Lähetin sähköpostitse linkin siihen niille päiväkotien johtajille, joiden kanssa olin sopinut, että he vastaavat kyselylomakkeen linkin edelleen lähettämistä päiväkotiansa henkilöstölle. Yhden päiväkodin johtaja oli etukäteen ilmoittanut minulle, ketkä päiväkodin lastentarhanopettajista ovat kiinnostuneita vastaamaan kyselyyn, ja lähetin kyselylomakkeen linkin suoraan heille. Kyselylomake oli ajastettu niin, että se sulkeutui 18 päivän kuluttua sen jälkeen, kun olin lähettänyt linkin siihen. Määräaikaan mennessä sain kyselyyn 17 vastausta.

4.4 Aineiston analysointi

Tutkimuksen tulokset analysoitiin laadullisen tutkimuksen aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti. Aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysi on kolmevaiheinen prosessi, jossa ensimmäiseksi suoritetaan aineiston pelkistäminen, seuraavaksi aineisto ryhmitellään eli klusteroidaan, ja viimeiseksi näiden perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122). Prosessiin ensimmäiseen vaiheeseen kuuluu myös aineistoon perehtyminen sekä analyysiyksikön määrittäminen, jota ohjaavat aineiston laatu sekä tutkimustehtävä. Analyysiyksikkö voi olla useita lauseita sisältävä ajatuskokonaisuus, tai yksittäinen lause tai sana. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.)

Aloitin sisällönanalyysin suorittamisen muodostamalla taulukot, joiden ensimmäisiin sarakkeisiin lisäsin kyselylomakkeista kunkin kysymyksen vastausten alkuperäisilmaisut. Aineistoa oli hyvin runsaasti, sillä kymmeneen avoimeen kysymykseen vastanneita oli 17, eli vastauksia oli yhteensä 170. Muodostin kunkin kysymyksen alkuperäisilmaisuille ja pelkistyksille oman taulukonsa, sillä näin aineiston käsittely oli selkeämpää ja yksinkertaisempaa kuin jos olisin lisännyt kaikki vastaukset samaan taulukkoon.

Seuraavaksi suoritin aineiston pelkistämisen. Pelkistäminen tarkoittaa sitä, että kaikki tutkimukselle epäolennainen karsitaan aineistosta pois (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123). Pelkistämässä aineistoa pilkotaan osiin tai tiivistetään, ja samalla etsitään ilmaisuja, jotka kuvaavat tutkimustehtävää (mt, 123). Karsin pelkistämävaiheessa aineistosta pois joitakin vastauksia, joissa ei vastattu esitettyyn kysymykseen ollenkaan, tai vastaus oli hyvin niukka, eikä siitä löytynyt mitään tutkimustehtävää kuvaavaa ilmaisua. Jotkut vastaukset taas olivat niin perusteellisia ja monipuolisia, että niistä muodostui monia pelkistettyjä ilmaisuja. Aineiston kokoa kuvaa hyvin se, että alkuperäisilmaisusta pelkistettyjä ilmaisuja muodostui yhteensä 467. Tähän lukuun ei ole laskettu mukaan niitä ilmaisuja, jotka karsin aineistosta pois niiden epäolennaisuuden vuoksi.

Tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja voidaan seuraavassa vaiheessa erotella eri tavoin, samankaltaisia ilmaisuja voi esimerkiksi alleviivata samanvärisillä kynillä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123), tai kaikki pelkistykset voi leikata paperilapuille, ja konkreettisesti ryhmitellä samankaltaiset ilmaisut omiksi ryhmikseen. Saamani ohjeen mukaisesti toimin jälkimmäisellä

tavalla, ja se olikin tässä tapauksessa toimiva menetelmä aineiston runsauden vuoksi. Samaa asiaa kuvaavia ilmaisuja yhdistetään tällä tavoin omiksi alaluokikseen, ja alaluokat nimetään käsitteellä, joka kuvaa niiden sisältöä (mt, 124).

Aineiston ryhmittely jatkuu alaluokkien muodostamisen jälkeen yläluokkien muodostamisella. Yläluokat muodostetaan siten, että alaluokkia yhdistellään ja ryhmitellään saman periaatteen mukaisesti kuin aiemmin pelkistykseen. Yläluokista taas muodostetaan viimeiseksi pääluokkia, jotka nimetään tutkimusaineistosta nousevia ilmiöitä kuvaavilla käsitteillä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124-125). Pääluokat tiivistävät koko tutkimusaineiston muutamaa sitä kuvaavaan teemaan tai käsitteeseen.

Alkuperäisilmaisu	Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Sitä, että sukupuolta ei käytetä perusteena millekään toiminnalle.	Sukupuoli ei ole toiminnan peruste	Toimintoja tai leikkivälineitä ei jaeta sukupuolen mukaan	Kasvattaja mahdollistaa lapsille moninaiset leikit ja toiminnot	Kasvattajan sukupuolisensitiivinen toiminta
Kaikilla on päiviä, jolloin paini, majanrakennus ja juoksuleikit kiinnostavat ja ääntä lähtee enemmän kuin sallimme.	Kaikkia lapsia kiinnostaa joskus eniten paini, majanrakennus ja juoksuleikit, jolloin he ovat myös äänekkäitä	Eri sukupuolta olevien lasten leikit eivät eroa toisistaan, eivätkä heidän luonteensa ole erilaisia	Samankaltaisuuden korostaminen	Sukupuolisensitiivisen toiminnan arvot ja lähtökohdat
Melko usein kyllä jo pienetkin lapset itse sanovat toisille, että et sä voi laittaa mekkoa, kun olet poika.	Lapset sanovat joskus toisille, ettei poika voi laittaa mekkoa ylleen	Lasten omaksumat sukupuolistereotyytiat ja -normit	Eri ikäisten toimintaa rajoittavat sukupuolistereotyytiat ja -normit	Esteet sukupuolisensitiivisyyden toteutumiseksi

Taulukko 1: Esimerkkitaulukko alkuperäisilmaisuista pääluokkiin

5 Tulokset

5.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselylomakkeessa oli aluksi taustakysymyksiä, joissa kartoitettiin vastaajan ammattinimike, työskentelyvuosien määrä varhaiskasvatuksessa sekä se, oliko vastaajalle sukupuolisensitiivisyyden käsite entuudestaan tuttu, ja oliko hän saanut siitä tietoa opintojen tai muun ammatillisen koulutuksen kautta. Koska tutkimukseni on laadullinen, en raportoi näitä taustakysymyksiä sen tarkemmin, mutta joitakin huomioita niistä kuitenkin tein.

Vastaajista yhdeksän ammattinimike oli varhaiskasvatuksen opettaja. Päiväkodin johtajia vastaajista oli neljä, ja loput vastaajien ammattinimikkeet olivat varhaiskasvatuksen erityisopettaja, sosiaalikasvattaja, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja sekä taidepedagogi. Vastaajien työskentelyvuosien määrät varhaiskasvatuksessa vaihtelivat yhdestä vuodesta 40 vuoteen, keskiarvon ollessa 15,8 vuotta. Sukupuolisensitiivisyys oli kaikille entuudestaan tuttu käsite. Vastaajista 12 oli saanut tietoa sukupuolisensitiivisyydestä opintojensa tai muun ammatillisen koulutuksen kautta, ja viisi vastaajaa ei ollut saanut tietoa.

5.2 Sukupuolisensitiivisen toiminnan arvot ja lähtökohdat

Sukupuolisensitiivisen toiminnan arvoihin ja lähtökohtiin kuuluvat asiat voidaan jakaa useisiin teemoihin, joita ovat arvot ja hyveet, jotka ohjaavat toimintaa, lapsen oikeus valita itse kiinnostuksen kohteensa, yksilöllisyyden korostaminen ja sukupuolten moninaisuuden tunnustaminen, samankaltaisuuden korostaminen sekä se, että lapsen sukupuoli on merkityksellinen, ja lapsi saa määrittää sen itse.

5.2.1 Arvot ja hyveet, jotka ohjaavat toimintaa

Vastauksista kävi ilmi, että sukupuolisensitiiviseen kasvatukseen liitetään monenlaisia ominaisuuksia, joita voi pitää yleensä hyvän kasvatuksen lähtökohtina ja turvallisen kasvuympäristön luomisen perustana. Joissakin vastauksissa mainittiin, että sukupuolisensitiivinen kasvatusta on erilaisuutta kunnioittavaa, ja jokainen lapsi otetaan huomioon. Myös turvallinen, avarakatseinen ja kannustava kasvuympäristö mainittiin sukupuolisensitiivisen toiminnan perustana.

”Jokaisen kunnioittaminen. Hyväksyvä asenne. Kaunis kohtelu. Jokainen tulee kuulluksi ja nähdyksi. Annetaan kaikkien kukkien kukkia, ketään ei loukata, ei kiusata.”

Myös tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja osallisuus nähtiin tärkeinä asioina sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa. Tasa-arvo mainittiin useita kertoja vastauksissa, joissa

kysyttiin, mitä sukupuolisensitiivisyys vastaajan mielestä tarkoittaa, ja millaista on sukupuolisensitiivinen kasvatus.

”Kiinnitetään huomiota tasa-arvoon ja oikeuteen osallistua”

Sukupuolten samanarvoisuutta pidettiin useassa vastauksessa yhtenä tärkeänä tekijänä sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa. Vastajat kokivat, että lapsia tulee kohdella samanarvoisesti sukupuolesta riippumatta, ja että ketään ei tulisi määritellä sukupuolensa perusteella.

”Sukupuoli otetaan huomioon mutta se ei määrittele lasta.”

5.2.2 Lapsen vapaus ja oikeus valita itse kiinnostuksen kohteensa

Monet vastaajat pitivät tärkeänä sitä, että lapsella on vapaus päättää itse, mistä on kiinnostunut, ja että lapselle annetaan mahdollisuus tutustua omiin mielenkiinnon kohteisiinsa. Myös lapsen oikeutta muodostaa itse mielipiteensä korostettiin, kuten myös sitä, ettei aikuisen tulisi päättää lapsen puolesta, vaan lapsi saa tehdä valintoja itse.

”Annetaan lapsille mahdollisuus tutustua ja perehtyä lähemmin omaan mielenkiinnon kohteeseen. Ei tyrmätä kenenkään kiinnostuksen kohteita.”

Monissa vastauksissa mainittiin hyvin samankaltaisin ilmaisin, että kaikki lapset saavat osallistua kaikenlaiseen toimintaan sukupuolesta riippumatta. Erityisesti kysymysten ”Minkälaisiin leikkeihin päiväkotiryhmänne eri sukupuolta olevia lapsia ohjataan? Miten eri sukupuolta olevien lasten leikit eroavat toisistaan, vai eroavatko ne?” sekä ”Millaisia rooleja eri sukupuolta olevat lapset saavat ja ottavat draamatuokioissa?” vastauksissa painotettiin, että lapset valitsevat yleensä itse leikkinsä, ja draamatuokioissa kaikki lapset saavat kaikenlaisia rooleja.

”Mielestäni lapset saa vapaasti valita haluamiansa leikkejä ja leikkivälineitä”

”Jokainen saa minkä tahansa roolin haluaa, mutta yksilöllisesti on eroja siinä, mitä valitaan.”

Jotkut vastaajat mainitsivat, että lasten mielenkiinnon kohteet ovat paitsi merkityksellisiä, ne myös huomioidaan ryhmän toiminnassa ja oppimisympäristön suunnittelussa.

5.2.3 Yksilöllisyys ja sukupuolen ilmaisun moninaisuus

Monet vastaajat kokivat, että lapsen yksilöllisyyden huomioiminen on tärkeää sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa. Monissa vastauksissa mainittiin, että lapsi saa olla juuri sellainen kuin on, ja oma itsensä, ja jokainen kokee itsensä ja sukupuolensa omalla tavallaan.

Vastaajien mielestä lasta tulisi tukea hänen yksilöllisessä kasvussaan, ja ihminen tulisi kohdata yksilönä sukupuolesta riippumatta.

”Jokainen on yksilö, kokee itsensä omalla tavallaan ja ilmaisee itseään tavallaan.”

Monissa vastauksissa painotettiin yksilöllisyyden merkitystä erityisesti sukupuolen ilmaisussa. Vastaajat kokivat, että sukupuolisensitiiviseen kasvatukseen kuuluu sukupuolten moninaisuuden näkeminen positiivisena asiana, eikä tule pyrkiä siihen, että sukupuolen ilmaisu olisi kaikilla samanlaista. Joissakin vastauksissa mainittiin, että kaikki sukupuolet ja sukupuolettomuus ovat hyväksytyjä, ja kaikki ovat sallittuja tapoja kokea itsensä.

”On ok olla tyttö. On ok olla poika. On ok, jos ei tunne olevansa kumpaakaan tai vaikka molemmat.”

5.2.4 Samankaltaisuuden korostaminen

Kyselyn vastauksista kävi ilmi, että vastaajat näkivät pääsääntöisesti lasten leikkien olevan melko samankaltaisia, eikä sukupuoli määrittänyt sitä, miten lapsi leikkii, ja millaisista leikeistä hän on kiinnostunut. Yhdessä kysymyksessä selvitettiin, mitä vastaaja ajattelee väittämästä ”Tytöt leikkivät mieluiten nukeilla ja ovat taitavia piirtämään, pojat taas leikkivät mieluummin rakentelu- ja autoleikkejä, ja ovat useammin leikeissään äänekkäitä?”. Suurin osa vastaajista ilmaisi olevansa eri mieltä väitteen kanssa, mutta kysymyksen asettelu saattoi vaikuttaa niin, että se pakotti vastaajan ottamaan kantaa joko väitteen puolesta tai sitä vastaan. Avoimessa vastauksessa kuitenkin moni vastaaja korosti, että on paljon lapsia, jotka eivät toimi mainitulla tavalla; pojatkin leikkivät kotileikkejä ja piirtelevät, ja saattavat laittaa mekon ylleen, ja tytöt voivat olla äänekkäitä ja vilkkaita, ja leikkiä rakentelu- ja autoleikkejä. Vastauksissa korostettiin hieman useammin tilanteita, joissa pojat toimivat sukupuoliroolien vastaisesti.

”Meidän ryhmässämme tällä hetkellä on kyllä todella äänekkäitä ja vilkkaita tyttöjä ja pojat mielellään leikkivät kotileikissä, joten ei pidä paikkaansa tällainen väite.”

Vastaajat kertoivat muissakin kyselyn vastauksissa runsaasti esimerkkejä tilanteista, joissa sukupuoliroolit on unohdettu, ja kaikille lapsille on tarjottu samanlaista ohjelmaa. Poikien mainittiin pukeutuneen sairaanhoitajiksi ja tyttöjen palomiehiksi tai -naisiksi, ja pääsääntöisesti vastausten esimerkit sukupuoliroolien murtamisista koskivat leikki-, roolileikki- ja draamatuokiutilanteita.

”Meillä oli esim. Lucia-kulkueessa viime vuonna puolet poikia, kaikki saivat osallistua, jotka halusivat.”

Kyselylomakkeen kysymykseen lasten leikkien eroavaisuuksista vastaus oli useimmiten, että leikit eivät juurikaan eroa toisistaan. Moni vastaaja korosti, että kaikki lapset pitävät välillä rauhallisemmista ja välillä äänekkäämmistä leikeistä, ja eri sukupuolten välillä ei ole eroja siinä, kuinka paljon lapsi kaipaa fyysisesti aktiivista toimintaa. Myös roolileikeissä lapset ovat monen vastaajan mukaan valmiita kokeilemaan kaikenlaisia rooleja, jos heille vain siihen annetaan mahdollisuus. Vastaajien mielestä erot lasten välillä ovat yksilöiden välisiä eroja, eivät sukupuolten välisiä.

”Eivät eroa. Lapsia kannustetaan erilaisiin leikkeihin riippumatta ketä tai mitä leikitään. Lapset valitsevat vapaan leikin aikaan leikit leikkitaulusta eikä sukupuoli määritä niitä.”

5.2.5 Sukupuolen merkitys ja merkityksellisyys

Kyselyssä selvitettiin myös sitä, miten vastaajien mielestä sukupuolisensitiivinen ja sukupuolineutraali kasvatusta eroavat toisistaan. Vastaajista moni koki, että sukupuolineutraalissa kasvatuksessa sukupuolta ei huomioida ollenkaan, eikä sukupuolen ilmaisua sallita. Jotkut vastaajat mainitsivat, että sukupuolineutraaliudessa kaikki ovat samanarvoisia ja neutraaleja. Sukupuolineutraalin kasvatuksen hyvänä puolena eräs vastaaja näki sen, että sillä pyritään välttämään sukupuolesta johtuva syrjintä, ja huonoista puolista mainittiin se, että sukupuolineutraali kasvatusta ei mahdollista lapsen sukupuoli-identiteetin kehittymistä. Erään vastaajan mukaan yksi sukupuolineutraalin kasvatuksen ajatus on se, että lasten tulisi leikkiä leikkejä, jotka stereotyyppisesti liitetään usein vastakkaiseen sukupuoleen.

”Sukupuolineutraalissa kasvatuksessa (mielestäni) kielletään sukupuolesta puhuminen kokonaan.”

”... sukupuolineutraalilla kasvatuksella ei mahdollisteta lapselle sukupuoli-identiteettiä, vaan kasvatetaan, että kaikki on samanarvoisia ja ei luoda lapsen mieleen tyttöjä, poikia ym.”

Sukupuolisensitiivistä kasvatusta pidettiin sallivampana, ja moni vastaaja mainitsi, että sukupuolisensitiivisyydessä on sallittua käyttää sanoja ”tyttö” ja ”poika”. Monen vastaajan mukaan sukupuolisensitiivisyydessä sukupuolten olemassaolo tunnustetaan, ja niillä on merkitystä, eikä tarvitse olla neutraaleja.

”Sensitiivisyydessä sukupuoli on olemassa ja sillä on merkitystä mutta juuri sellaisena kuin kyseinen yksilö on ilman stereotyyppisiä ilmiöitä, asioita, esineitä.”

Monet vastaajat kokivat, että sukupuolisensitiivisyydessä olennaista on se, että lapsi saa itse määrittää oman sukupuolensa, ja häntä tuetaan sukupuoli-identiteetin kehittämisessä. Vastaajien mukaan lapsen oma kokemus asiassa on merkityksellinen, eikä lapsen sukupuolta tulisi olettaa. Lapselle tulisi vastaajien mielestä myös antaa tilaa ja mahdollisuus ilmaista omaa sukupuoltaan juuri sillä tavalla, kuin lapsi itse tahtoo, ja mikä on hänelle luontevaa.

”Sukupuolisensitiivinen kasvatusta ei pyri tilanteeseen, jossa jokaisen lapsen sukupuolen ilmaisu on tasapäistä, vaan tarjoaa lapsille tilaa ja tukea ilmaista sukupuoli-identiteettiään haluamallaan tavoin.”

5.3 Kasvattajan sukupuolisensitiivinen toiminta

Kasvattajan sukupuolisensitiivinen toiminta voidaan jakaa tulosten perusteella neljään erilaiseen teemaan, joihin kuuluvat monenlaisten leikkien ja toimintojen mahdollistaminen kaikille lapsille, kasvattajan omien arvojen ja asenteiden reflektointi, lasten kasvattaminen tasa-arvoiseen ja sukupuolisensitiiviseen arvomaailmaan ja toimijuuteen sekä toiminnan ja työyhteisön arvojen ja asenteiden muokkaaminen ja kehittäminen sukupuolisensitiivisemmiksi.

5.3.1 Monipuoliset leikit ja toiminnot kaikille lapsille

Vastauksista kävi ilmi, että yhtenä osana sukupuolisensitiivistä kasvatusta on kasvattajien mukaan erilaisten toimintojen tasapuolisuus. Monissa vastauksissa mainittiin, että päiväkodin toiminnassa erilaisia pienryhmiä ei jaeta sukupuolen perusteella, vaan ryhmät muodostetaan esimerkiksi lasten mielenkiinnon kohteiden tai kaverisuhteiden perusteella. Joissakin vastauksissa painotettiin, että kasvattaja itse jakaa lapset leikkiryhmiin, joissa on kaikkia sukupuolia, joissakin vastauksissa todettiin, että lapset saavat yleensä itse muodostaa omia leikkiryhmiä.

”... pienryhmien jaottelussa on huomioitu lasten kaverisuhteita sekä kiinnostuksen kohteita eikä niinkään ikä- tai sukupuolijakaumaa.”

Monessa vastauksessa mainittiin, että myöskään toimintoja tai leikkivälineitä ei jaeta sukupuolen mukaan, vaan kaikki lelut ja leikit ovat kaikkien lasten saatavilla yhtäläisesti. Vastaajien mukaan ei ole ”tyttöjen ja poikien leikkejä”, eikä muitakaan asioita tai esineitä ole jaettu sukupuolen mukaan. Lapsille ei tarjota sukupuolen mukaan kohdennettua toimintaa, ja kaikilla on samat mahdollisuudet ja velvollisuudet.

”Ei ole olemassa tyttöjen/poikien leikkejä/värejä/leluja/hommia/mahdollisuuksia/ velvollisuuksia”

Vastaajat kokivat mahdollisuuksien tasapuolisuuden ilmeisen tärkeänä asiana, sillä monessa vastauksessa kerrottiin kasvattajien tarjoavan kaikkea toimintaa tasapuolisesti kaikille lapsille. Vastauksissa ilmaistiin, että lapsilla on samat mahdollisuudet osallistua, toimia, tehdä, vaikuttaa ja ilmaista itseään, riippumatta sukupuolesta. Myös uudenlaisten ja monipuolisten asioiden ja toimintojen tarjoamista pidettiin tärkeänä joissakin vastauksissa.

”... kaikki lapset, sukupuoleen katsomatta, saavat mahdollisuudet tehdä ja osallistua samoihin toimintoihin. Että mitään ei jaotella ”tyttöjen tai poikien jutuiksi”, kaikki voivat tehdä sitä mitä haluavat”

Monen vastauksen mukaan lapsia myös kannustetaan ja ohjataan kokeilemaan monenlaisia leikkejä ja rooleja. Vastausten perusteella moni kasvattaja näkee tärkeänä rohkaista lapsia uusien asioiden kokeilemiseen sekä leikkikokemusten laajentamiseen. Aikuisen tehtävänä on erään vastauksen mukaan se, että hän tarjoaa lapsille aktiivisesti kaikenlaisia leikkipaikkoja ja leikkivälineitä, ja toisessa vastauksessa mainittiin, että aikuisen läsnäolo muuttaa leikkejä monipuolisemmiksi. Vastausten perusteella lapsen nähdään hyötyvän siitä, että hän laajentaa omaa kokemuspäiriään ja toimii monenlaisissa leikkiryhmissä.

”Tarjoamme esim. roolivaatteita kaikille (pojat saavat halutessaan laittaa mekon päällensä ja tytöt pukeutua palomieheksi, jos haluavat). Kaikille annetaan mahdollisuus ja rohkaisemme kaikkia kokeilemaan kaikkea.”

Yhtenä osana mahdollisuuksien tasapuolisuutta nähtiin monessa vastauksessa se, että esimerkiksi draamatuokioissa muodostetaan rooleja, joita ei liitetä perinteisesti kumpaankaan sukupuoleen. Myös leikkivälineistä jotkut vastaajat totesivat, etteivät ne ole perinteisten sukupuoliroolien mukaisia, ja kaikki lapset voivat leikkiä niillä. Moni vastaaja totesi, että he suosivat draamatuokioissa esimerkiksi eläinrooleja, sillä niissä sukupuolella ei ole merkitystä, ja myös lasten keskuudessa eläinroolit ovat suosittuja.

”Olemme pyrkineet valitsemaan sellaisia draamatuokioita, joissa ei selkeästi sukupuolirooleja ole. On enemmänkin esim. isoja ja pieniä eläimiä.”

”Leikkivälineistömme on sellaista, mikä soveltuu kenen tahansa lapsen leikkiin. Meillä on käytössä paljon erilaisia rakentelupalikoita, kuularataa ym., mistä voi luoda mielikuvituksellisia leikkejä.”

5.3.2 Kasvattajan omien arvojen ja asenteiden reflektointi

Monet vastaajat kokivat tärkeänä sen, että kasvattaja tunnistaa ja tiedostaa omia asenteitaan ja arvojaan sekä erilaisia sukupuolirooleja ja -stereotyyppioita. Vastauksista kävi ilmi, että moni kasvattaja on tietoisesti pyrkinyt eroon ”vanhoista”, sisäistetyistä asenteista ja ajattelutavoista, ja joissakin vastauksissa mainittiin se, että vastaaja on itse saanut

toisenlaisen kasvatuksen. Oman sukupuolikäsityksen pohtimista pidettiin tärkeänä asiana, samoin sitä, että pyrkii tietoisesti toimimaan eri tavalla uuden tiedon valossa. Vastauksissa tuli esiin myös se, että kasvattajan kasvatustapa vaikuttaa lapsiin, ja siksi hänen tulee miettiä, minkälaisia malleja sukupuolirooleista lapsille esitetään ja minkälaista toimintaa tarjotaan.

”Tietoista, rajoja rikkovaa ja sensitiivistä eli olemme hereillä saamamme kasvatuksen kanssa, ettemme siirrä luutuneita asenteitamme tämän päivän lapsiin.”

Vastaajista moni koki esimerkiksi väitteen lasten erilaisista leikeistä hyvänä esimerkkinä perinteisistä sukupuolistereotypioista. Eräässä vastauksessa sen sanottiin olevan sukupuoliroolien vahvistamista, ja toisessa vastauksessa taas vanhentunut ajattelutapa.

”Itse kysymys tuntuu hiukan vanhentuneelta, sillä tämä binäärinen kahtiajako on todettu virheelliseksi jo useissa tutkimuksissa (sekä arkikokemuksissa).”

Joidenkin vastausten mukaan sukupuolisensitiiviseen kasvatukseen kuuluu olennaisena osana sukupuolistereotyyppien, -roolien ja -normien tietoinen kyseenalaistaminen ja purkaminen. Sukupuolisensitiivisyyden todettiin näissä vastauksissa olevan rajoja rikkovaa sekä rajoittavien mielikuvien kyseenalaistamista.

”Vanhakantaiset normit ja säännöt, jotka perinteisesti on sidottu sukupuoleen, rikotaan tietoisesti.”

5.3.3 Lasten kasvattaminen tasa-arvoiseen ja sukupuolisensitiiviseen arvomaailmaan ja toimijuuteen

Vastaajien mukaan kasvattajan tehtävänä on keskustella lasten kanssa sukupuolen moninaisuudesta, sukupuolistereotypioista ja siitä, etteivät kaikki koe olevansa sitä sukupuolta, johon heidät on syntymässä määritelty. Vastauksista kävi ilmi, että moni kasvattaja on puuttunut lasten sukupuolittaviin puheisiin, ja keskustellut lasten kanssa, jos lapset ovat esimerkiksi ihmetelleet jonkun lapsen pukeutumista. Eräs vastaaja kertoi puuttuneensa tilanteeseen, jossa lasta oli kiusattu hänen leikkivalintansa tähden ja muistuttanut lapsia, että kaikki lapset voivat leikkiä millä haluavat.

”Esim. jos lapset esim. puhuvat tyttöjen tai poikien leikeistä tms. niin korjaamme ja käymme keskustelua siitä, miten kaikki voivat leikkiä sillä, millä haluaa”

Kasvattajan tehtävänä nähtiin joissakin vastauksissa myös lasten stereotyyppisten käsitysten korjaaminen, esimerkiksi ”tyttöjen ja poikien” leikeistä. Kasvattajan toiminnalla nähtiin

vastauksissa olevan suuri merkitys siihen, miten lapset oppivat suhtautumaan eri sukupuoliin. Yhdessä vastauksessa mainittiin, että sukupuolisensitiivisyyteen liittyviä asioita voisi pohtia lasten kanssa yhdessä draaman keinoin, ja lasten ottaminen mukaan avoimeen keskusteluun nähtiin vastauksissa muutenkin hyvänä keinona vaikuttaa heidän asenteisiinsa.

”Aikuinen kuuntelee herkällä korvalla lasten puheita ja mahdollisia muodostuvia sukupuolisidonnaisia ehdollistumia. Näistä keskustellaan ja niitä puretaan yhdessä lasten kanssa.”

Kasvattajan sukupuolisensitiivisen toiminnan yhtenä osana nähtiin vastauksissa myös se, että kaikille lapsille on samat säännöt, vaatimukset ja odotukset sukupuolesta riippumatta. Joissakin vastauksissa mainittiin, että lapsille ei aseteta odotuksia, eikä häneltä vaadita tai hänelle sallita eri asioita sukupuolen mukaan. Kasvattaja asettaa siis vastausten perusteella lapset tasa-arvoiseen asemaan riippumatta sukupuolesta, ja kaikki saavat samanlaista kohtelua. Kaikkien lasten toimintaa rajataan saman verran, ja esimerkiksi fyysisten leikkien mainittiin olevan sallittuja kaikille, ei vain pojille.

”Kaikkien toimintaa rajoitetaan myös saman verran. Kohtelu pyritään pitämään reiluna kaikille: ”Se, mikä sallitaan yhdelle, pitäisi olla sallittavissa kaikille muillekin”. Kaikki saavat painia ajallaan, mutta koko ajan kukaan ei saa painia.”

Vastajat pitivät sukupuolisensitiivisessä toiminnassa tärkeänä myös sitä, ettei kasvattaja ruoki omalla puheellaan tai toiminnallaan sukupuolistereotyyppioita, eikä lapsia lokeroita tai aseteta minkäänlaiseen ”muottiin” sukupuolen perusteella. Vastajien mukaan lapsia ei tulisi pakottaa ahtaisiin sukupuolirooleihin, eikä heille pitäisi siirtää asenteita siitä, mitkä asiat sopivat tytöille ja mitkä pojille. Myös erilaiset sukupuolinormit tulisi unohtaa, ja kasvattajan tulisi kiinnittää huomiota siihen, miten puhuu lapsille. Esimerkiksi eri sukupuolten välisistä eroista puhuminen nähtiin yhdessä vastauksessa vältettävänä asiana.

”Heitetään romukoppaan ”pojat on poikia” jne. muut vanhakantaiset asenteet ja keskustellaan niistä muiden työntekijöiden kanssa, jos sellaisia ilmenee.”

5.3.4 Toiminnan kehittäminen sekä arvojen ja asenteiden muokkaaminen

Kysyttäessä toiminnan kehittämisestä sukupuolisensitiivisemmäksi moni vastaaja esitti tärkeinä keinoina aiheesta keskustelun, sen esille nostamisen, ratkaisujen miettimisen yhdessä sekä omien asenteiden muuttamisen. Erityisesti aiheesta keskustelu mainittiin kaikista useimmiten kehittämisen välineenä. Omien ajattelutapojen haastaminen sekä uudenlaisten toimintatapojen esilletuominen nähtiin myös tapoina muuttaa ja kehittää toimintaa, ja eräs vastaaja mainitsi esimiehen nostaneen esille aiheen tärkeyden.

Sukupuolisensitiivisyydestä ja toiminnan kehittämisestä oli monen vastaajan mukaan jo keskusteltu erilaisissa kokoonpanoissa, kuten Peda-kahvilassa, omassa tiimissä, työyhteisön kesken sekä vanhempien ja lasten kanssa. Jotkut vastaajat mainitsivat, että keskusteluja käydään säännöllisesti, joko puolivuositain, kehittämisspäivässä tai palaverissa.

”Käydä aktiivista keskustelua niin henkilökunnan kuin lasten (ja vanhempien) kesken siitä, mitä sukupuoli tarkoittaa ja miten se näkyy arjessamme päiväkodissa.”

Joidenkin vastaajien mukaan sukupuolisensitiivisyys on huomioitu päiväkodin toimintasuunnitelmassa, tai se huomioidaan tulevassa suunnitelmassa. Yhden vastaajan mukaan päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan oli kirjattu tasa-arvo, inklusiivisuus ja se, että jokaiselle lapselle mahdollistetaan osallistuminen ja osallisuus toimintaan ja ryhmään. Eräs vastaaja mainitsi, että ryhmän toimintaa suunnitellaan ilman sukupuoliolettamuksia. Suunnitteluun toivottiin eräässä vastauksessa myös lisää resursseja.

”Sukupuolisensitiivisyys on nostettu toimintayksikön toimintasuunnitelmaan. Olemme keskustelleet aiheesta avoimesti ja myös esimiehemme on nostanut esille asian tärkeyttä.”

Moni vastaaja kaipasi kasvattajille lisää koulutusta ja tietoa sukupuolisensitiivisyydestä, ja osa mainitsi, että tiedon avulla voidaan muokata asenteita ja rikkoa vanhoja normeja. Yhden vastaajan mukaan päiväkodin henkilökunta on jo ollut mukana tasa-arvoa edistävässä hankkeissa, ja työntekijöitä on koulutettu sukupuolisensitiiviseen kasvatukseen.

Joissakin vastauksissa nostettiin esille muitakin keinoja toiminnan kehittämiseksi sukupuolisensitiivisemmäksi. Vastauksissa ehdotettiin, että päiväkodin toimintaa voisi havainnoida sukupuolisensitiivisestä näkökulmasta. Vastauksissa mainittiin myös huomion kiinnittäminen toimintatapoihin ja asenteisiin, ja eräässä vastauksessa esitettiin pedagogista dokumentointia avuksi arvojen pohdintaan.

”Aktiivinen kouluttautuminen ja täydennyskoulutus onkin tärkeää sen vuoksi, ettei vanhat normit valtaa liikaa ajatuksia.”

”Koko päiväkodin tasolla olisi hyvä havainnoida ja käydä läpi sukupuolisensitiiviistä toimintaa. Miten missäkin ryhmässä kasvatusta toteutetaan.”

5.4 Esteet sukupuolisensitiivisyyden toteutumiselle

Osa kyselyyn vastaajista katsoi, että eri sukupuolta olevat lapset ovat kiinnostuneita erilaisista leikeistä, ja he ovat myös luonteeltaan melko erilaisia. Jotkut vastaajat olivat

samaa mieltä väittämästä, jonka mukaan ”tytöt leikkivät mieluiten nukeilla ja ovat taitavia piirtämään, pojat taas leikkivät mieluummin rakentelu- ja autoleikkejä, ja ovat useammin leikeissään äänekkäitä.” Osa vastaajista ilmaisi, että asiassa on kuitenkin poikkeuksia, ja erilaisissa lapsiryhmissä lapset käyttäytyvät eri tavoin. Joissakin vastauksissa mainittiin, että jo pienet tytöt valitsevat usein nukkeleikin, ja pojat taas autoleikin tai junaradan. Vastauksissa usein mainittiin, että lapset ovat itse saaneet valita leikkinsä, eikä heitä ole ohjattu leikkimään tietynlaisia leikkejä

Myös lasten tavat leikkiä sekä heidän ominaisuutensa nähtiin joissakin vastauksissa erilaisina. Pojilla mainittiin olevan enemmän fyysisiä leikkejä, ja heidän leikkinsä ovat vastaajien mukaan riehakkaampia ja äänekkäämpiä, tyttöjen leikit taas rauhallisia. Erään vastaajan mukaan tytöt eivät pidä rajuista leikeistä, kun taas poikien leikit tarvitsevat enemmän tilaa, ja niissä on enemmän liikettä ja energiaa. Osa vastaajista kertoi myös tilanteista, joissa toinen kasvattaja oli ohjannut lapsia stereotyyppisesti omaan sukupuoleensa liitettyjen leikkien pariin, kuten poikia autoleikkeihin ja tyttöjä ponileikkeihin. Vastauksissa mainittiin myös, että poikia ohjataan useammin fyysisesti aktiiviseen toimintaan ja ulkoiluun kuin tyttöjä

”Melko usein lapsissa näyttäytyvät ne perinteiset mallit; pojat leikkivät autoilla ja tytöt enemmän nukeilla, mutta ryhmässämme kaikki lapset saavat leikkiä kaikilla leluilla. Usein poikien leikit ovat riehakkaampia ja äänekkäämpiä, esim. dinosaurukset ärjyvät ja tömistelevät, kun taas tyttöjen leikki on enemmän paikallaan olevaa. Toki tytötkin välillä innostuvat juoksemaan ja riehumaan.”

”Poikia tulee edelleen helpommin/useammin ohjattua toimintoihin, jotka mahdollistavat liikkeen, ja heille tarjotaan useammin ulkoilun mahdollisuutta kuin tytöille, koska heidän leikkinsä useimmiten kaipaavat enemmän tilaa ja liikettä tai energian purkausta. Muuten leikit ja lelut on vapaasti lapsen itsensä päätettävissä. Useimmat pienimmät tytöt valitsevat kotileikin/vauvan hoidon ja pojat autot tai junaradan.”

Monista vastauksista kävi ilmi, että lapsilla saattaa olla jo valmiiksi omaksuttuja asenteita siitä, millaisia eri sukupuolten tulisi olla, eli lapsilla on sisäistettyjä sukupuolistereotyyppioita ja -normeja. Vastaajien mukaan lapset toisinaan jakavat leluja ja erilaisia toimintoja sukupuolen mukaan, ja lapset saattavat itse vahvistaa puheillaan sukupuolirooleja ja -stereotyyppioita. Vastauksissa kerrottiin esimerkkejä siitä, että draamatuokioissa lapset usein valitsevat rooleja, jotka liitetään perinteisesti heidän omaan sukupuoleensa. Vastauksista kävi ilmi, että lapsia myös saattaa huvittaa kovasti, mikäli joku lapsista valitsee perinteisesti toiseen sukupuoleen liitetyn roolin, ja lapset saattavat sanoa, että poika ei voi pukeutua mekkoon.

Joidenkin vastaajien mukaan myös lapsen sisarukset voivat rajata lasten toimintaa sukupuolen perusteella, esimerkiksi erään tytön veli oli kieltänyt tätä leikkimästä päiväkodissa poikien kanssa. Toisessa esimerkissä kerrottiin pojasta, joka ei halunnut lainata päiväkodin vaaleanpunaisia kurahousuja.

”Melko usein kyllä jo pienetkin lapset itse sanovat toisille, että et sä voi laittaa mekkoa, kun olet poika.”

”Osa lapsista pitää hyvin tiukasti kiinni roolista, joka on samaa sukupuolta itsensä kanssa ... Pojat harvemmin suostuvat toimimaan tytön roolissa”

Vastauksista kävi myös ilmi, että monet kasvattajat ja vanhemmat kohtelevat lapsia eri tavoin sen perusteella, mitä sukupuolta lapsi on. Tällä tavoin he vahvistavat sukupuolistereotyyppioita ja -normeja. Lapsia ei vastausten mukaan myöskään kehua tasapuolisesti. Poikia kehuaan heidän toiminnastaan, tyttöjä taas kehuaan kauniista vaatteista tai ystävällisestä käytöksestä. Vastaajien mielestä pojat vaikuttavat tarvitsevan enemmän kannustusta haastavissa tilanteissa kuin tytöt, ja poikia autetaan helpommin ja nopeammin kuin tyttöjä. Eräässä vastauksessa kerrottiin esimerkki siitä, että kasvattaja vaati työltä omatoimisuutta samaan aikaan, kun auttoi saman ikäistä poikaa.

”Myöskään lasten ”kehuminen ei aina tapahdu tasapuolisesti vaan tuntuu, että tyttöjä usein kehuaan heidän kauniista vaatteistaan tai ystävällisestä käytöksestä ja poikia taas toiminnastaan. Pojat tuntuvat myös tarvitsevan enemmän kannustusta onnistuakseen haastavilta tuntuissa tilanteissa, kuin tytöt. Poikia saatetaan myös auttaa helpommin/nopeammin kuin tyttöjä, esim. pukeminen/riisuminen.”

Eräs vastaaja kertoi esimerkin opiskelijasta, joka oli puhunut lapsille ”tyttöjen ja poikien väreistä”, toisen vastauksen esimerkki taas mainitsi kasvattajan, joka oli sanonut laulun olevan ”pojille sopiva”. Vastauksista kävi myös ilmi, että jotkut vanhemmat ja päiväkodin aikuiset puhuvat niin kuin olettaisivat perheen äidin huolehtivan lapsen vaatteista tai perheen ruuasta, ja etenkin puheissa vanhempien kanssa ilmenee usein, että heillä on vahvoja sukupuolistereotyyppioita. Vanhemmat myös saattavat kasvattaa lapsia tiukkoihin sukupuolinormeihin, ja eräässä vastauksessa kerrottiin tilanteesta, jossa lapset olivat laittaneet hemmottelupäivänä kynsilakkaa.

”Hemmottelupäivinä meillä on ollut käytössä kynsilakkoja, joita kaikki lapset ovat saaneet laittaa kynsiinsä. Joillekin vanhemmille on ollut vaikea paikka, jos pojalla on ollut kynsilakkaa.”

Joidenkin vastausten mukaan päiväkodin kasvattajat saattavat suhtautua eri sukupuolta oleviin lapsiin eri tavoin, esimerkiksi kokouksessa tiettyyn lapsijoukkoon viitataan ”vilkkaina poikina”, ja päiväkodin pienryhmiä tai istumajärjestystä rakennetaan niin, että rauhallisia tyttöjä riittää joka ryhmään. Eräissä vastauksessa todettiin, että riippuu kasvattajan persoonasta, miten hyvin sukupuolisensitiivisyys toteutuu kasvatuksessa.

6 Pohdinta

6.1 Johtopäätökset ja kehittämissuhteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia käsityksiä Vantaan varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta, miten se heidän mielestään toteutuu päiväkodin toiminnassa sekä miten he kehittäisivät toimintaa sukupuolisensitiivisyyden näkökulmasta. Näihin tutkimusongelmiin saatiin vastaus selvittämällä asiaa kyselylomakkeen avointen kysymysten avulla, sekä kyselyn vastausten teemoittelun ja aineistolähtöisen analysoinnin avulla.

Opinnäytetyön tutkimustuloksista selvisi, että vastaajat liittivät sukupuolisensitiivisyyden käsitteeseen hyvin monenlaisia asioita, joista osa oli sukupuolisensitiivisyyteen liittyviä arvoja, ja osa taas viittasi sukupuolisensitiiviseen toimintaan. Tutkimuksen vastausten perusteella vastaajilla oli oikeanlaisia käsityksiä siitä, mitä sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa, eikä käsitettä sekoitettu sukupuolineutraaliuteen. Sukupuolisensitiivisyyteen liitettiin usein yksilöllisyys, tasa-arvo sekä sukupuolen moninaisuuden hyväksyminen, sekä se, että lapsi saa määritellä itsensä ja sukupuolensa. Sukupuolisensitiiviseen toimintaan liitettiin usein lapsen vapaus valita omat mielenkiinnon kohteensa ja ilmaista itseään ja sukupuoltaan ilman rajoitteita.

Erilaisten kasvattajien toimintaa kartoittavien kysymysten avulla taas saatiin selville, miten sukupuolisensitiivinen kasvatusta toteutuu päiväkodissa. Vastauksista selvisi, että suurin osa kasvattajista pyrkii toimimaan kasvattajina sukupuolisensitiivisten arvojen mukaisesti, ja kasvattajat pyrkivät myös refleктоimaan omaa toimintaansa, arvojaan ja asenteitaan. Monet vastaajat kertoivat pyrkivänsä siihen, etteivät siirtäisi osin tiedostamattomia asenteitaan lapsiin. Kyselyn vastaajat kehittäisivät sukupuolisensitiivistä kasvatusta ennen kaikkea yhteisen keskustelun ja pohdinnan sekä koulutuksen ja tiedon lisäämisen avulla.

Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että läheskään aina sukupuolisensitiivisyys ei toteudu kasvatuksessa kovin hyvin, ja tähän useimmiten ovat syynä aikuisten asenteet, joista osa on tiedostamattomia. Lapset itse ovat myös ehtineet omaksua aikuisilta asenteita ja arvoja, jotka rajoittavat heidän toimintaansa. Toisinaan saattaa olla epäselvää, mitkä valinnat ovat

lapsen itse tekemiä, ja milloin valintoja ohjaavat lapsen omat ennakkoasenteet, toiset lapset tai odotukset, joita lapselle voidaan tiedostamatta asettaa.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmään liittyvistä rajoitteista merkittävin on aineiston keruun tapa, eli kyselylomake. Kyselylomaketta käytetään useammin määrällisessä kuin laadullisessa tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87), ja kyselylomakkeen ongelma liittyykin tutkittavan ja tutkijan väliseen vuorovaikutukseen. Kyselylomakkeeseen vastaaminen edellyttää, että siihen vastaaja ymmärtää kysymyksen oikein, ja hänellä on tarpeeksi tietoa asiasta, jotta hän voi vastata. Vastaaja ei voi pyytää sähköisen kyselylomakkeen laatijaa tarkentamaan kysymystä, toisin kuin esimerkiksi haastattelutilanteessa.

Myös Tuomi & Sarajärvi (2018) toteavat, että tutkimuksen tiedonantajilla olisi tärkeää olla mahdollisimman paljon tietoa tai kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. Olin tietoinen tästä rajoitteesta ryhtyessäni tekemään tutkimusta opinnäytetyötä varten, mutta tutkimuksen avulla myös selvisi, että tutkimukseen vastanneilla oli melko hyvin tietoa tutkittavasta aiheesta. Joidenkin vastausten kohdalla vaikutti siltä, ettei vastaaja ollut välttämättä ymmärtänyt kysymystä oikein, ja tällaiset vastaukset jätinkin suosiolla tutkimusaineistosta pois.

Tutkimuksen tuloksia voisi hyödyntää varhaiskasvatuksen kehittämiseen, esimerkiksi varhaiskasvatussyksikön kehittämispäivässä. Tutkimus tuotti tietoa siitä, miten varhaiskasvatusta voidaan kehittää sukupuolisensitiivisemmäksi, ja millaisia puutteita kasvatuksessa on sukupuolisensitiivisestä näkökulmasta. Henkilöstöä tulisi kouluttaa sukupuolisensitiiviseen kasvatukseen, ja esimerkiksi Tasa-arvoinen Varhaiskasvatus -hanke on järjestänyt koulutuksia eri puolilla Suomea sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta. Kun kasvattajat tiedostavat paremmin oman toimintansa ja asenteidensa puutteet, he pystyvät paremmin vaikuttamaan niihin, ja voivat muuttaa kasvatustapaansa sukupuolisensitiivisemmäksi.

Opinnäytetyön mahdollisessa jatkotutkimuksessa voisi syvemmin ja tarkemmin kartoittaa esimerkiksi sitä, miten varhaiskasvatuksen henkilöstö toimii erilaisissa kasvatustilanteissa eri sukupuolta olevien lasten kanssa. Tällainen tutkimus olisi hyvä toteuttaa havainnointimenetelmällä, esimerkiksi videohavainnoinnin avulla. Havainnoinnin avulla kasvattajan näkemykset tilanteesta eivät vaikuta siihen, miten tilannetta tulkitaan. Tässä tutkimuksessa tuotettu tieto on hyvin erityyppistä, sillä tässä tutkimuksessa selvitettiin henkilöstön omia näkemyksiä, käsityksiä ja kokemuksia, eikä tarkoitus ollut saada täysin objektiivista tietoa. Jatkossa tiedon hankkiminen eri menetelmän avulla voisi siis olla perusteltua.

6.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyönä toteutettavan tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa moni seikka.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tekemien tulkintojen tulisi olla yhteneväiset tutkittavan käsitysten kanssa, eivätkä epäolennaiset tai satunnaiset tekijät saisi vaikuttaa teorianmuodostukseen (Vilkkä 2015, 196). Tämä tarkoittaa sitä, että kysymysten laadinnassa ja myös vastausten analysoinnissa täytyy olla huolellinen virhetulkintojen välttämiseksi.

Tuomi ja Sarajärvi (2018) mainitsevat, että laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota mm. aineiston keruumenetelmään, tutkimuksen tiedonantajiin, aineiston analyysiin sekä tutkimuksen raportointiin. Huomiota tulee kiinnittää mm. siihen, että tiedonantajien - tässä tapauksessa kyselyyn vastaajien - henkilöllisyys ei paljastu. Tutkimusraportissa tulisi selostaa mahdollisimman tarkkaan tutkimuksen kulku eli se, miten tutkimus on tehty, jotta lukija voi arvioida tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen eettisistä kysymyksistä ensimmäinen tulee vastaan jo tutkimusaihetta valittaessa. Tutkimusasetelman tulisi olla sellainen, ettei se aseta tutkittavaa huonoon taikka epäedulliseen asemaan. On pohdittava sitä, miksi tutkimukseen ryhdytään, mitä tutkimuksella tavoitellaan ja kuka määrittelee tutkimuksen aiheen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 153-154). Omassa opinnäytetyössäni olennaista on se, voiko tutkimukseni aiheuttaa tutkittaville heidän kannaltaan ikäviä seurauksia, tai saattaako se heidät epäedulliseen asemaan. Tärkeää onkin juuri sen vuoksi, että tutkittavien henkilöllisyys ei paljastu tutkimuksen missään vaiheessa, ja tietosuojaan on kiinnitettävä siksi huomiota.

Yksi keskeisimmistä tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyvistä seikoista on plagioinnin välttäminen, minkä vuoksi on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten lähdemateriaalia käytetään; kuinka sitä lainataan ja miten siihen viitataan. Tuomi & Sarajärvi (2018) mainitsevat hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvan mm. rehellisyyden, tarkkuuden ja yleisen huolellisuuden niin tutkimustyössä, tutkimustulosten tallentamisessa kuin tutkimusten arvioinnissa.

Lähteet

Painetut

Alasuutari, M. 2016. Tytön ja pojan varhaiskasvatus. Teoksessa Husso, M. & Heiskala, R. (toim.) Sukupuolikysymys. Helsinki: Gaudeamus

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 18. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Huuska, M. 2011. Sukupuolen monimuotoisuuden ammatillinen kohtaaminen. Teoksessa Tuovinen, L., Ståhlström, O., Nissinen, J. & Hentilä, J. (toim.) Saanko olla totta? Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press

Huuska, M. & Karvinen, M. 2012. Persoona on aina enemmän kuin sukupuoli. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit. Jyväskylä: PS-kustannus

Syrjäläinen, E. & Kujala, T. 2010 Sukupuolitietoinen tasa-arvokasvatus - vaiettu aihe opettajankoulutuksessa ja koulun arjessa. Teoksessa Suortamo, M., Tainio, L., Ikävalko, E., Palmu, T. & Tani, S. (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus

Tainio, L., Palmu, T. & Ikävalko, E. 2010. Opettaja, oppilas ja koulun sukupuolistunut arki. Teoksessa Suortamo, M., Tainio, L., Ikävalko, E., Palmu, T. & Tani, S. (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus

Ylitapio-Mäntylä, O. 2017. Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus

Sähköiset

Fahler, J. & Mannila, N. 2016. Sukupuolisensitiivisyys vaasalaisissa päiväkodeissa. Tutkimus kasvatushenkilökunnan sukupuolittuneista toimintatavoista. Opinnäytetyö. Vaasan ammattikorkeakoulu. Vaasa. Viitattu 16.12.2020.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/118216/Fahler_Jasmin_Mannila_Noora.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hannonen, S. & Kauppila, E. 2016. Sukupuolisensitiivinen kasvatusote ja omaehtoinen leikki. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Helsinki. Viitattu 16.12.2020.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/108304/Hannonen_Saana-Kauppila_Elisa.pdf?sequence=1

Hynönen, I. & Väyrynen, A. 2019. ”Pojilla voi olla pinkkiä ja tytöillä mustaa”. Havaintoja sukupuolisensitiivisestä puheesta ja vuorovaikutuksesta päiväkodissa. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki. Viitattu 16.12.2020.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/160326/Hynonen_liris_Vayrynen_Anni_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Karim, E. & Orajärvi, B. 2015. Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolten välinen tasa-arvo varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö. Lapin ammattikorkeakoulu. Kemi. Viitattu 16.12.2020.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/100215/OPINNAYTETYO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kinnunen, S. & Reijonen, A. 2016. Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa - Varhaiskasvattajien kokemuksia ja näkemyksiä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta. Opinnäytetyö. Karelia-ammattikorkeakoulu. Joensuu. Viitattu 16.12.2020.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117858/Kinnunen_Reijonen.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kurunsaari, M. 2014. Kasvattaminen tasa-arvoon ja sukupuolisensitiivisyyteen päiväkodissa - kasvattajien näkökulma. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Seinäjoki. Viitattu 16.12.2020.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/71380/Kurunsaari_Mirva.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kuusinen, J. & Niemi, P. 2018. Varhaiskasvattajien koottuja toimintatapoja sukupuolisensitiivisissä kasvatustilanteissa. Opinnäytetyö. Vaasan ammattikorkeakoulu. Vaasa. Viitattu 16.12.2020.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/154877/Kuusinen_Johanna_Niemi_Pauliina.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta 609/1986. Viitattu 16.12.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Lundström, S. 2016. ”Myös pojat voivat pukea prinsessamekon”. Päiväkotien työntekijöiden käsityksiä ja kokemuksia sukupuolisensitiivisestä varhaiskasvatuksesta. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Helsinki. Viitattu 16.12.2020
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/106287/Lundstrom_Satu.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mäki-Mantila, E. & Tiisjärvi, E. 2017. Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa kasvattajien näkökulmasta. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Seinäjoki. Viitattu 16.12.2020.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/135756/Ella_Tiisjarvi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Naisasialiitto Unioni ry 2015. Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa. Kouluttajan opas. Viitattu 16.12.2020. http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp/wp-content/uploads/2016/08/Kouluttajan-opas_LUONNOS_22_5.pdf

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2018: 3a. Helsinki: Punamusta Oy. Viitattu 16.12.2020.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Summanen, S. 2015. ”Maailma muuttuu, niin mekin muututaan”. Sukupuolisensitiivisyys Kouvolan varhaiskasvatustyksikössä. Opinnäytetyö. Laurea ammattikorkeakoulu. Hyvinkää. Viitattu 16.12.2020
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/95561/Siiri_Summanen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Naisasialiitto Unioni 2020. Moninainen sukupuoli. Viitattu 16.12.2020. <http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/mina-ja-kulttuuri/moninainen-sukupuoli/>

Naisasialiitto Unioni 2020. Sukupuolella on väliä. Viitattu 16.12.2020. <http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/mina-ja-kulttuuri/sukupuolella-on-valia/>

Naisasialiitto Unioni 2020. Tasa-arvo on perusoikeus. Viitattu 16.12.2020. <http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/mina-ja-kulttuuri/tasa-arvo-on-perusoikeus/>

Varhaiskasvatustalaki 540/2018. Viitattu 16.12.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Väyrynen, K. 2016. Tasa-arvoinen varhaiskasvatus ja sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa - kasvattajien näkökulma. Opinnäytetyö. Lapin ammattikorkeakoulu. Kemi. Viitattu 16.12.2020.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/119961/Vayrynen_Karoliina.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Wasenius, L. 2018. Sukupuolisensitiivinen kasvatus varhaiskasvatuksessa - kasvattajien näkemyksiä ja kokemuksia. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. Hämeenlinna. Viitattu 16.12.2020
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/140686/Wasenius_Lotta.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Yhdenvertaisuustalaki 1325/2014. Viitattu 16.12.2020
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Taulukot

Taulukko 1: Esimerkkitaulukko alkuperäisilmaisuista pääluokkiin.....	15
--	----

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa	35
Liite 2: Kyselylomake	38
Liite 3: Aineiston luokittelu-taulukko.....	41

Liite 1: Tutkimuslupa

Vantaa

Viranhaltijapäätös

§ 37/2020

sivu 1 (3)

25.09.2020

VD/7867/13.00.00/2020

Kasvatuksen ja oppimisen toimiala / varhaiskasvatus
Kehittämispäällikkö Halme Katjamaria

Tutkimusluvan myöntäminen/Varhaiskasvatuksen henkilöstön käsityksiä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta/Kautto Marja

Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelija, Kautto Marja, hakee tutkimuslupaa opinnäytetyölle. Tutkimuksen nimi on "Varhaiskasvatuksen henkilöstön käsityksiä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta".

Tutkimuksen tavoitteena on opiskelijan mukaan saada tietoa siitä, millaisia käsityksiä, asenteita ja tietoa päiväkotien kasvatukseen osallistuvalla henkilöstöllä on sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta. Tarkoituksena on myös selvittää kasvattajien ajatukset huomioiden, miten toimintatapoja voisi kehittää, jotta sukupuolisensitiivisyys toteutuisi kasvatuksessa paremmin.

Tutkimusmenetelmänä käytetään sähköistä kyselylomaketta ja kohteena ovat 13 vantaalaista päiväkotia ja yhteensä 15-20 päiväkodin henkilöstöön kuuluvaa kasvattajaa.

Varhaiskasvatuksen kehittämispäällikön päätös:

Päätän

- 1) myöntää tutkimusluvan Marja Kauton opinnäytetyölle, jonka aiheena on "Varhaiskasvatuksen henkilöstön käsityksiä sukupuolittivisestä kasvatuksesta".
- 2) että tutkimusmenetelmät ja aikataulu valitaan poikkeusolot huomioiden ja Vantaan varhaiskasvatuksen ajantasaista hygieniaohjetta noudattaen. Asiasta sovitaan päiväkodin johtajien kanssa.
- 3) että tutkija sitoutuu noudattamaan tutkimuseettisiä periaatteita. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista.
- 4) että, tutkijan tulee käsitellä henkilötietoja yleisen tietosuojasetuksen (GDPR, 25.5.2018) mukaisesti.
- 5) että, tutkijan tulee toimittaa yksi kappale tutkimuksesta PDF-tiedostomuodossa osoitteeseen kirjaamo(at)vantaa.fi

Päiväys

Vantaa 25.09.2020

ALLEKIRJOITETTU SÄHKÖISESTI / UNDERTECKNAT ELEKTRONISKT 25.09.2020 15:14
Halme Katjamaria, Kehittämispäällikkö

Vantaa

Viranhaltijapäätös

§ 37/2020

sivu 2 (3)

25.09.2020

VD/7867/13.00.00/2020

 Kasvatuksen ja oppimisen toimiala / varhaiskasvatus
 Kehittämispäällikkö Halme Katjamaria

Allekirjoitus

Nimen selvennys Halme Katjamaria

Virka-asema Kehittämispäällikkö

Allekirjoitettu sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.

Täytäntöönpano: Kautto Marja
 Hämäläinen Piamarjut
 Liukko Minna
 Ikonen-Polamo Sari
 Raunio Maarit
 Ilvonen Irja
 Knuutinen Suvi
 Eskonniemi Anna
 Kähkönen Marika
 Kiuru Eija
 Kupiainen Kirsi

Tämä päätöspöytäkirja on yleisesti nähtävänä

Aika: 28.9.2020

Paikka: Vantaan kaupungin internetsivuilla paatokset.vantaa.fi

Oikaisuvaatimusohjeet

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen.

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.

Oikaisuvaatimus tehdään Vantaan opetuslautakunnalle, postiosoite: Vantaan kaupunki, Kirjaamo, PL 1100, 01030 Vantaan kaupunki tai sähköpostitse osoitteella: kirjaamo@vantaa.fi

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon 7 päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on nähtävänä yleisessä tietoverkossa. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, 7 päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksiantotodistukseen merkittynä aikana taikka kolmantena päivänä sähköisen viestin lähettämisestä.

 ALLEKIRJOITETTU SÄHKÖISESTI / UNDERTECKNAT ELEKTRONISKT 25.09.2020 15:14
 Halme Katjamaria, Kehittämispäällikkö

Vantaa

Viranhaltijapäätös

§ 37/2020

sivu 3 (3)

25.09.2020

VD/7867/13.00.00/2020

Kasvatuksen ja oppimisen toimiala / varhaiskasvatus
Kehittämispäällikkö Halme Katjamaria

Oikaisuvaatuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteinen ja se on oikaisuvaatimuksen tekijän allekirjoitettava.

Sähköistä asiakirjaa ei tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjistä eikä asiakirjan alkuperäisyyttä tai eheyttä ole syytä epäillä.

Sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi viranomaiselle silloin, kun se on viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä.

Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.

Oikaisuvaatimus toimitetaan aina omalla vastuulla.

Liite 2: Kyselylomake

Kysely sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta

Lomake on ajastettu: julkisuus alkaa 13.10.2020 0.00 ja päättyy 31.10.2020 23.59

Hyvä vastaaja,

Tämän kyselyn tarkoitus on kerätä tietoa siitä, millaisia käsityksiä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta, miten heidän mielestään sukupuolisensitiivinen kasvatus toteutuu päiväkodissa, ja kuinka sitä tulisi kehittää. Kyselyn vastauksia käytetään aineistona opinnäytetyössäni.

Kyselyn vastausaika on 13.-31.10.2020. Kyselyyn vastataan nimettömänä, eikä kyselyn vastauksia voida yhdistää yksittäiseen vastaajaan.

Muistathan painaa kyselyn lopussa "Tallenna"-painiketta, jotta kyselyn vastaukset tallentuvat.

Kiitän lämpimästi vaivannäöstänne sekä kyselyyn käyttämästänne ajasta.

**Ystävällisesti,
Marja Kautto
Sosionomiopiskelija
Laurea ammattikorkeakoulu**

Taustakysymykset

Vastaajan ammattinimike *

Työskentelyvuosien määrä
varhaiskasvatuksessa *

Onko käsite "sukupuolisensitiivisyys"
sinulle entuudestaan tuttu? *

--Valitse tästä-- ▾

Oletko saanut tietoa
sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta
opintojesi tai muun ammatillisen
koulutuksen kautta? *

--Valitse tästä-- ▾

Sukupuolisensitiivisyys käsitteenä

Mitä sukupuolisensitiivisyys mielestäsi
tarkoittaa? *

Millaista on sukupuolisensitiivinen kasvatus? *

Miten sukupuolisensitiivinen kasvatus eroaa mielestäsi sukupuolineutraalista kasvatuksesta? *

Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen toteutuminen käytännössä

Millä tavoin sukupuolisensitiivinen kasvatus toteutuu päiväkotinne arjessa? *

Mitä ajattelet seuraavasta väittämästä: Tytöt leikkivät mieluiten nukeilla ja ovat taitavia piirtämään, pojat taas leikkivät mieluummin rakentelu- ja autoleikkejä, ja ovat useammin leikeissään äänekkäitä? *

Minkälaisiin leikkeihin päiväkotiryhmänne eri sukupuolta olevia lapsia ohjataan? Miten eri sukupuolten väliset leikit eroavat toisistaan, vai eroavatko ne? *

Millaisia rooleja eri sukupuolta olevat lapset saavat ja ottavat draamatuokioissa? *

Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen kehittäminen

Miten sukupuolisensitiivisyys on huomioitu päiväkotinne varhaiskasvatussuunnitelmassa tai kehittämissä päivän ohjelmassa? Millä muulla tavoin sukupuolisensitiivisyys on ollut esillä työyhteisössänne? *

Milloin viimeksi kiinnitit itse huomiota siihen, millaisia oletuksia lapsiin liitetään sukupuolen perusteella? Kerro tilanteesta. *

Miten päiväkotinne toimintaa voisi kehittää sukupuolisensitiivisen kasvatuksen näkökulmasta? *

Tietojen lähetyks

Liite 3: Aineiston luokittelu-taulukko

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Kasvatetaan lapset sukupuolisensitiiviksi ja puututaan epäsensitiiviseen toimintaan ja puheeseen	Lasten kasvattaminen tasa-arvoiseen ja sukupuolisensitiiviseen arvomaailmaan ja toimijuuteen	Kasvattajan sukupuolisensitiivinen toiminta
Kaikille on samat säännöt ja odotukset sukupuolesta riippumatta		
Ei ruokita sukupuolistereotyyppioita tai -rooleja omalla puheella tai toiminnalla, eikä lokeroida lapsia sukupuolen mukaan		
Ryhmäjakoja ei tehdä oletetun sukupuolen perusteella	Kasvattaja mahdollistaa lapsille moninaiset leikit ja toiminnot	
Toimintoja tai leikkivälineitä ei jaeta sukupuolen mukaan		
Ohjataan lapsia kokeilemaan monenlaisia leikkejä ja rooleja		
Tarjotaan kaikille samoja asioita / mahdollisuuksien tasapuolisuus		
Muodostetaan sellaisia rooleja ja hankitaan leikkivälineitä, joita ei liitetä perinteisesti kumpaankaan sukupuoleen		

Sukupuoliroolien ja - stereotyyppien sekä omien asenteiden tunnistaminen ja tiedostaminen	Kasvattajan omien arvojen ja asenteiden reflektointi lähtökohtana sukupuolisensitiiviselle toiminnalle	
Väite on esimerkki sukupuolistereotyyppiä		
Kyseenalaistetaan ja rikotaan sukupuolistereotyyppiä ja - normeja		
Aiheesta keskustellaan, se nostetaan esille, mietitään yhdessä ratkaisuja ja muutetaan omia asenteita	Toiminnan sekä asenteiden ja arvojen muokkaaminen ja kehittäminen	
Toiminnan suunnittelussa huomioidaan sukupuolisensitiivisyys		
Koulutuksen ja tiedon avulla toiminnan kehittämistä ja asenteiden muokkaamista		
Kiinnitetään huomiota arvoihin ja asenteisiin ja havainnoidaan toimintaa		
Tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja osallisuus tärkeitä	Toimintaa ohjaavat arvot ja periaatteet	Sukupuolisensitiivisen toiminnan arvot ja lähtökohdat
Kasvuympäristö on turvallinen, avarakatseinen ja kannustava		
Kunnioittava ja huomioiva kasvatustapa		

Samanarvoisuuden korostaminen		
Joskus lapset käyttäytyvät sukupuolinormien ja -roolien vastaisesti	Samankaltaisuuden korostaminen	
Eri sukupuolta olevien lasten leikit eivät eroa toisistaan, eivätkä heidän luonteensa ole erilaisia		
Yksilöllisyyden korostaminen, yksilön kasvun tukeminen ja tarpeiden huomioiminen	Yksilöllisyyden korostaminen ja sukupuolten moninaisuuden tunnustaminen	
Hyväksytään sukupuolten moninaisuus ja ihmisen yksilöllisyys		
Sukupuolineutraalissa kasvatuksessa sukupuolen ilmaisu on pyritty kokonaan häivyttämään	Lapsen sukupuoli on merkityksellinen, ja lapsi saa määrittää sen itse	
Sukupuolten olemassaolo tunnustetaan ja hyväksytään		
Lapsi saa määrittää itse sukupuolensa, ja häntä tuetaan sukupuoli-identiteetin kehittämisessä		
Oikeus omiin mielenkiinnon kohteisiin	Lapsen vapaus ja oikeus valita itse, mistä on kiinnostunut	
Kaikilla on vapaus valita itse leikit ja toiminnot		

Lasten mielenkiinnon kohteet ovat merkityksellisiä ja ne huomioidaan suunnittelussa		
Eri sukupuolet ovat kiinnostuneet erilaisista leikeistä ja he ovat luonteeltaan erilaisia	Eri ikäisten toimintaa rajoittavat sukupuolistereotypit ja -normit	Esteet sukupuolisensitiivisyyden toteutumiselle
Lasten omaksumat sukupuolistereotypit ja -normit		
Jotkut kasvattajat ja vanhemmat kohtelevat lapsia eri tavoin sukupuolen perusteella		
Sukupuolisensitiivisyydestä ei ole puhuttu	Sukupuolisensitiivisyys ei ole ajankohtainen kehittämiskohde	
Sukupuolisensitiivisyyttä ei ole huomioitu toiminnan suunnittelussa		